

Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie

1. De Vereniging van waterbedrijven in Nederland (hierna: Vewin) heeft kennis genomen van het consultatievoorstel voor de Wet tot wijziging van de Omgevingswet en de Gaswet in verband met gemeentelijke instrumenten voor de warmtetransitie in de gebouwde omgeving (Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie, hierna: Ontwerp Wgiw). Vewin onderschrijft het belang van de voorgestelde wijzigingen waarmee wordt beoogd gemeenteraden (hierna: gemeenten) in staat te stellen om de verduurzaming van de gebouwde omgeving daadwerkelijk te realiseren en daarmee uitvoering te geven aan de afspraken in het Klimaatakkoord.
2. Vewin meent evenwel dat bij het nastreven van de klimaatdoelstellingen de belangen van duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening niet in het gedrang mogen komen. De warmtetransitie kan immers negatieve effecten hebben op de temperatuur van het drinkwater. Door warmte-uitstraling uit ondergrondse infrastructuren die noodzakelijk zijn voor de energietransitie en opwarming van de bodem met daarin aanwezige drinkwaterleidingen kunnen gezondheidsrisico's ontstaan. Vewin meent daarom dat de Ontwerp Wgiw moet voorzien in regels om de belangen van duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening te borgen.
3. De Ontwerp Wgiw voorziet in de verankering van het warmteprogramma in de Omgevingswet. Gemeenten leggen in het warmteprogramma per wijk of buurt de planning voor de verduurzaming vast waaronder de beschikbaarheid van duurzame energie-infrastructuur. De verankering van het warmteprogramma in de Omgevingswet brengt met zich mee dat hiervoor instructieregels kunnen worden opgesteld (zie p. 22 van de Ontwerp Memorie van Toelichting bij de Wgiw, hierna: Ontwerp MvT). Als de gemeente de keuze maakt voor warmte als alternatief voor aardgas als warmtebron, zal de gemeente in het omgevingsplan moeten voorzien in de aanleg van een warmtenet (zie p.11 van de Ontwerp MvT). Als een gemeente de keus maakt voor All-Electric moeten veelal elektrakabels worden verzwaard, die eveneens warmte kunnen uitstralen. Voor het omgevingsplan kunnen regels worden gesteld in de Omgevingswet. Vewin meent dat de Omgevingswet moet voorzien in regels voor gemeenten die ertoe strekken dat bij de aanleg van warmtenetten en/of verzwarende van elektriciteitsnetten ongewenste opwarming van de bodem en daarmee van het drinkwater wordt tegengegaan. Wij lichten de noodzaak hiervan verder toe in deze zienswijze.
4. Gemeenten hebben op grond van artikel 2 van de Drinkwaterwet een zorgplicht ten aanzien van de duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening. Dit artikel luidt als volgt:

"1. Bestuursorganen dragen zorg voor de duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening.

2. Bij de uitoefening van bevoegdheden en toepassing van wettelijke voorschriften door bestuursorganen geldt de duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening als een dwingende reden van groot openbaar belang.”

Als gevolg van de klimaatverandering stijgt de temperatuur van de ondergrond. Het is voor de juiste temperatuur van drinkwater noodzakelijk dat de temperatuur van de ondergrond rondom de waterleiding onder de 25°C blijft, zodat ook het drinkwater onder de in de Drinkwaterwet voor drinkwater vastgelegde eis van 25°C graden blijft. Antropogene warmtebronnen zoals warmtenetten en ook elektriciteitsnetten zullen, zonder het treffen van adequate tegenmaatregelen, bijdragen aan het nog verder laten stijgen van de bodemtemperatuur. Dit zal, indien deze leidingen nabij waterleidingen liggen, kunnen leiden tot overschrijding van de temperatuurnorm voor drinkwater en gezondheidsrisico's veroorzaken. Deze ongewenste ontwikkeling wordt door diverse onderzoeksrapporten¹ bevestigd.

5. In het licht van de zorgplicht voor gemeenten in de Drinkwaterwet en het gezondheidsrisico dat voortvloeit uit de opwarming van de ondergrond als gevolg van de aanleg van warmtenetten en elektrakabels in de nabijheid van drinkwaterleidingen, is het van belang dat gemeenten bij het opstellen en uitvoeren van een warmteprogramma en bij het opstellen van het omgevingsplan zorg dragen voor het tegengaan van de opwarming van drinkwaterleidingen als gevolg van de aanleg van die warmtenetten en elektrakabels.
6. Vewin roep op om hieraan als volgt invulling te geven.
 - In de Omgevingswet vastleggen dat de gemeente in vergunningen voor aanleg van warmtenetten of elektriciteitskabels bepalingen opneemt die waarborgen dat het drinkwater in het leidingnet niet ontoelaatbaar opwarmt als gevolg van warmte-uitstraling. Hierbij kan eventueel differentiatie plaatsvinden naar hoge-, midden-, of lage temperatuur warmtenetten.
 - In regelgeving vastleggen dat bij het aanwijzen van tracés voor warmte-infrastructuur door of namens de gemeentes voorafgaand een risicobeoordeling en/of bodemwarmteberekening uitgevoerd dient te worden om ongewenste opwarming te vermijden. Indien dit niet mogelijk is dient in het omgevingsplan uit voorzorg een richtwaarde van twee meter gehanteerd te worden als afstandseis voor nieuw aan te leggen warmte-infrastructuur ten opzichte van bestaande drinkwaterleidingen.
 - Bij de voorbereiding en uitvoering van het warmteprogramma de drinkwaterbedrijven in het participatieproces structureel als stakeholder aanmerken ter behartiging van het belang van het goed functioneren van drinkwaterleidingen.
 - Bij de vergunningverlening voor de aanleg van warmtenetten een rol toekennen aan de drinkwaterbedrijven, zoals een dwingende adviesplicht, met het oog op de duurzame veiligstelling van het drinkwatertransport en de drinkwaterdistributie.

1

- BTO Rapport (KWR) Hotspots in het leidingnet, september 2017. BTO 2017.023
- BTO Rapport (KWR) Wordt het heet onder onze voeten? Gevolgen van de energietransitie op stedelijke drinkwaterinfrastructuur in kaart gebracht. Oktober 2020. BTO 2020.046

- In het omgevingsplan een zorgplicht opnemen die ertoe strekt dat bij de uitvoering van werkzaamheden in openbaar gebied verplicht maatregelen worden genomen om opwarming van de bodem te voorkomen als redelijkerwijs te verwachten valt dat door die uitvoeringshandelingen de temperatuur van de bodem kan stijgen.
7. Vewin meent op basis van het voorgaande dat het belang van de duurzame veiligstelling van de drinkwaterlevering moet worden geborgd door de Omgevingswet. In de Omgevingswet wordt dan het kader gesteld dat op een later moment door middel van instructieregels dan wel via een algemene maatregel van bestuur (zoals het Besluit kwaliteit leefomgeving), verder kan worden vorm gegeven om zo invulling te geven aan deze waarborg (vgl. Ontwerp MvT, p.3, derde kolom). Dit kan resulteren in regels naar de voorbeelden die hierboven bij randnummer 6 zijn genoemd. Vewin verzoekt om de Ontwerp Wgiw hiertoe aan te vullen.
 8. Vewin heeft al eerder aandacht gevraagd voor de impact van de uitrol van warmtenetten op bestaande ondergrondse kabels en leidingen, het daarmee samenhangende ruimtevraagstuk en het voorkomen van ongewenste opwarming van drinkwater in een position paper betreffende de Wet collectieve warmtevoorziening (hierna: Wcw). Destijds werd de Wcw door het betrokken department (EZK) niet het juiste kader geacht omdat de Wcw hoofdzakelijk ziet op de marktordening voor collectieve warmtesystemen en warmtetransportnetten en niet op de ruimtelijke ordeningsaspecten van de aanleg van warmtenetten.
 9. Vewin meent dat de Omgevingswet en meer in het bijzonder het omgevingsplan nu wel de juiste kaders vormen om in de noodzakelijke regels te voorzien nu het hierbij gaat om regels die betrekking hebben op de fysieke leefomgeving en die bij uitstek kunnen strekken tot het waarborgen van de duurzame drinkwatervoorziening en het voorkomen van gezondheidsrisico's.
 10. Aanvullend vragen wij graag aandacht voor de mogelijke financiële risico's die mogelijk ontstaan door gedwongen verleggingen van drinkwaterleidingen, die nodig zijn om ruimte te maken voor aanleg van infrastructuur voor de energietransitie. Deze financiële risico's dienen niet ten laste van de drinkwaterbedrijven te komen als zij een eerder ligrecht hebben verkregen
 11. Vewin is graag bereid deze zienswijze mondeling of schriftelijk nader toe lichten. Vewin is eveneens graag bereid mee te denken in de uitwerking van bovenstaande.